7

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِك يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

« لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لاَ يَسْأَلُنِى عَنْ هٰذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ، خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ »

Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resul-i Ekrem'e :

- "Yâ Resulallah! Kıyamet günü senin şefaatine nail olacak en bahtiyar insan kimdir?" diye soruldu. Resulullah da şöyle buyurdu:

-*"Ebu Hüreyre! Hadise olan hırs ve merakını gördüğüm için, bu hadisi senden önce bana hiç kimsenin sormayacağını biliyordum. Kıyamet gününde benim şefaatime erişecek olan insanların en bahtiyarı, şüpheden uzak tertemiz bir kalple ya da içinden gelerek 'lâ ilâhe illallâh' diyen kimsedir."*

(Buhârî, İlim, 33, Rikâk, 51.)

OKUMA PARÇASI

DİNİ DOĞRU ANLAMAK

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :

« مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِى الدِّينِ »

İbn Abbâs'tan (r.a.) rivayet edildiğine göre Resulullah şöyle buyurdu:

"Allah kime hayır dilerse onu dinde anlayış sahibi kılar."

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 1,s. 306; Ayrıca bk. Tirmizî, "İlim", 1; Dârimî, Mukaddime, 24; Ayrıca bkz. Buhârî, İlim, 10; Müslim, İmâret, 175.)

HADİSİN SAHABİ RAVİSİ: ABDULLAH B. ABBAS

Hz. Peygamberin amcası Abbas radıyallahu anh'ın oğludur. Annesi Hz. Hatice'den hemen sonra Müslüman olan Ümmü'l-Fazl Lübâbe'dir.

İbni Abbas hicretten üç yıl önce Mekke'de doğunca, onu getirip Resul-i Ekrem'in kucağına verdiler. Efendimiz mübarek ağzında çiğnediği bir hurmayı onun damağına çaldı. İbni Abbas tahnik denilen bu hâdise sebebiyle ashab arasında pek üstün meziyetlere sahip olmuştur.

Daha sonraları Hz. Peygamber ona iki defa dua etmiş, bu dualarından birinde *"Allahım! Onu büyük din âlimi (fakîh) yap ve ona Kur'an'ı öğret!"* buyurmuştur. İlerleyen süreçte İbni Abbas Kur'an-ı Kerim'i en iyi bilen sahabi olmuş, kendisine Tercümânü'l-Kur'an unvânı verilmiştir. Ümmetin en âlimi diye de anılmıştır.

Hz. Peygamberin hanımlarından Meymûne annemiz onun teyzesi idi. Bu sebeple bazı geceler Resul-i Ekrem'in yanında kalır, onun fiil ve hareketlerini, ibadetlerini tâkip ederdi. Efendimizin vefatında henüz 13 yaşında olan İbni Abbas, zekâ ve anlayışı sebebiyle birçok defa Hz. Peygamber'in takdirini kazanmıştır. Talebelerine birgün tefsir, birgün siyer ve megâzî, birgün edebiyat, bir başka gün Arapların meşhur savaşları demek olan Eyyâmü'l-arab okuturdu.

Abdullah İbni Abbas'ı çok seven Hz. Ömer, onun görüşlerine pek değer verirdi. Hz. Ali devrinde Basra valiliği yaptı. Bir kısmını bizzat Hz. Peygamberden duyduğu mükerrerleriyle birlikte 1660 hadis rivayet etmiştir.

İbni Abbas hayatının son yıllarında gözlerini kaybetti. Bazı kaynaklar onun Kerbelâ Fâciası'na çok üzülüp ağladığını ve gözlerini bu yüzden yitirdiğini belirtirler.

Tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite, verdiği fetvâlarla meşhur ve abâdile diye anılan dört Abdullah'tan biri olan İbni Abbas, hicretin 68. yılında (687) Tâif'te 71 yaşında vefat etti.

Allah ondan razı olsun.

AÇIKLAMA

Açıklamakta olduğumuz hadis-i şerifin isnadı sahihtir. Bu hadisin Buhârî ve Müslim tarafından nakledilen ve Muâviye b. Ebu Süfyân tarikiyle gelen rivayetinde şu ziyade bulunmaktadır: *"Allah kime bir hayır dilerse onu dinde anlayış sahibi kılar. Ben sadece taksim ederim, veren ise Allah'tır (c.c). Allah'ın emri gelip kıyamet kopuncaya kadar bu ümmet Allah'ın emrettiği şekilde hak üzere kalacak, muhalefet edenler onlara zarar veremeyeceklerdir."*

Hadis ve fıkıh âlimi Nevevî, bu hadiste geçen "Allah'ın emrettiği şekilde hak üzere kalacak ümmet"in mücahit, fakih, muhaddis, zahit ve iyiliği emredip kötülükle mücadele etmek gibi diğer hayır faaliyetleri yerine getiren mü'minler topluluğundan oluştuğuna dikkat çeker.

Hadis metninde geçen "hayır" kelimesi, "akl-ı selim ve fıtratın gereği her türlü iyilik" diye açıklanır. Nitekim bazı tariklerinde hadis-i şerif şu cümle ile başlar: "Hayır, bir alışkanlıktır; insanın tabiatı iyilik ve dostluğa yatkındır. Şer ise kötü bir alışkanlık, inatçılık, gerginlik ve düşmanlıktır."

Hadis metnindeki "fıkıh", anlama, anlayışlı ve kavrayışlı olma, ince anlayış ve derin kavrayış, ilim-amel bütünlüğü, görev ve sorumluluk bilincini oluşturan bilgi ve basîret demektir. Burada kelimenin geniş sözlük anlamı bütün ilimleri içerdiğinden, dar olan terim anlamına (fıkıh ilmi) tercih edilir. Bu demektir ki "dinde fıkıh" amelî hükümlerle sınırlı değildir; itikadî ve ahlaki esaslara nüfuz yeteneğini de kap-

sar. Nitekim İmam Ebu Hanîfe'ye nisbet edilen itikad konusunda el-Fıkhü'l-Ekber adlı bir risale vardır. Burada fıkıh, "kişinin lehine ve aleyhine olan şeyleri bilmesi" şeklinde tarif edilir. Bu tarifin içinde itikad, amel ve ahlakın da bulunması bu bakış açısını destekler.

Hadisin metninde geçen "din" ise şöyle tarif edilir: "Din, akıl sahibi insanları kendi tercih ve iradeleriyle bizzat hayırlı olan şeylere götüren ve dünya - ahiret mutluluğunu vaat eden ilahî bir kanundur." Dini tanımlayan ve tamamlayan bu dört unsurun parçalanması durumunda yanlış ve çarpık bir din anlayışı artık kaçınılmaz hale gelir. Özellikle de insanın, akıl ve iradesini bir başkasına teslim etmesi, onu kimlik ve kişilikten uzaklaştırıp hüsrana sürükler.

Allah'ın (c.c.) hayır dilediği insan; kendisine inanç esasları, helal-haram ve ahlak konuları gibi dinini yaşayabilmek için ihtiyaç duyduğu bilgileri nasip ettiği kimse demektir. Gerçekten de dini doğru anlamak, Allah'ın (c.c.) kuluna olan bir lütfudur. Yüce Allah, Tevbe suresinin 122. ayetinde dinin varlığını sürdürebilmesini iki temel esasa bağlar. Bunlardan biri tefakkuh, diğeri cihaddır. Bu ayetteki, "dini konuları delilleriyle iyice araştırıp sonuç almak" anlamında tefakkuh, Zemahşerî'nin ifadesiyle en büyük cihad (el-cihâdü'l-ekber) demektir.

Gerçekten de dini konularda doğru bilgiye ulaşılması, iman, amel ve ahlak esaslarının çok iyi bilinmesi, bir Müslüman için dine özen gösterildiğinin işaretidir. Tıp, diş hekimliği, hukuk, mimarlık ve mühendislik gibi ilim ve sanat dalları, nasıl uzun bir çıraklık dönemi ve ihtisas tecrübesi istiyor ise dini ilimler de bu yüz yüze eğitim tecrübesine çok daha fazla ihtiyaç duyar. Aksi halde Müslüman, korumakla yükümlü olduğu beş temel esası; can, akıl, din, nesil ve malı riske atmış olur.

Üzülerek ifade edilmelidir ki "Kur'an İslam'ı" söylemiyle yola çıkıp Resulullah'ın sünnetini, onun yöntem ve uygulamalarını görmezden gelip itidal çizgisini kaybedenler vardır. Bunların yanı sıra, zâhirî (yüzeysel) veya bâtınî (gizemli) eğilim gösterip İslam'ın ana bünyesinden uzaklaşanlar da bulunmaktadır. Bu durum, bu büyük cihadın önemini gösterdiği kadar, onun pek de kolay olmadığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, günümüz dünyasında özel bir araştırması ve derinliği olmadığı halde uzmanlık isteyen dini konular hakkında salt nakil veya salt akıl ile konuşan ve gereksiz tartışmalara yol açan pek çok insan vardır. Halbuki dinin doğru anlaşılmasında ve yorumlanmasında nakil-akıl dengesi veya rivayet-dirayet bütünlüğü ilkesi kesinlikle göz önünde bulundurulmalıdır.

İşte bu yüzden, "ihtisasa hürmet esastır" kaidesini çiğneyip "denetimsiz malumat yığını" ile yazıp konuşanlar, Abdullah b. Mes'ûd'un (r.a.) şu serzenişi üzerinde düşünmelidirler:

"Siz âlimleri çok, lafazanları (hatipleri, kıssacıları) az olan bir devirde yaşıyorsunuz. Sizden sonra âlimleri az fakat lafazanları çok olan bir zaman gelecektir. Kimin ilmi çok, konuşması az olursa o övgüye layıktır. İlmi az olmasına rağmen çok konuşan kimse ise yergiye layıktır."

Ayrıca "İbadet ve fazileti olmasına rağmen rivayet bilgisi ve tecrübesi olmayan bir şahıstan hadis alınmaz." diyen İmam Mâlik'in uyarısı dikkate alınmalıdır. Aksi

halde toplumsal kargaşa denilebilecek bir fitne ve fesat ortamı oluşur.

Henüz genç bir sahabi olan Ebu Saîd el-Hudrî (r.a), Resul-i Ekrem'den şu hadisi nakleder:

"Dinlerini öğrenmek üzere size dünyanın dört bir yanından insanlar gelecek. Size geldiklerinde onlara iyi davranın ve kendilerine hayır tavsiyesinde bulunun!". Beyhakî ile Hatîb el-Bağdâdî'nin naklettiği başka bir rivayette "onlara hadis anlatınız" talimatı geçmektedir. Peygamber Efendimizin vefatından sonra Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) uzaklardan gelen öğrencileriyle karşılaşır ve onlara: "Resulullah'ın (s.a.v.) bize emanet ettiği gençler, merhaba, hoş geldiniz!" diye yakın ilgi gösterir.

Netice itibariyle, *"İki haslet münafıkta bir araya gelmez: Ahlaki kişilik ve dinde anlayış sahibi olmak."* hadisi yanında, Hz. Ali'nin şu sözü "dini doğru anlamak" için "hıtâmuhû misk" kabilinden bir hatırlatma olsun:

"Dikkat edin, anlayış ve kavrayışın olmadığı bir ilim ve ibadette hayır yoktur."

(Dârimî, Mukaddime, 29.)

[Zekeriya Güler, Dini Doğru Anlamak, Diyanet Aylık Dergi, Şubat 2017, sayı: 314, s. 46-47.]

HADİSTEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

1) Allah'ın (c.c.) hayır dilediği insan, bireysel ve toplumsal hayatında dinini yaşayabilmek için ihtiyaç duyduğu bilgileri elde eden kimsedir.

2) Dini doğru anlamak için zihnî melekelerin açık olması, ilahî bir lütuftur.

3) Haddini bilmeyip dinî alanda konuşmak, özellikle uzmanlık isteyen konuları kamu önünde tartışmak, zihinsel ve toplumsal kargaşaya yol açar.